

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ**



**ФОРМУВАННЯ СТАЛОГО
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

**Матеріали IV Міжнародної
науково-практичної конференції**

16-17 листопада 2023 року

Київ 2023

УДК 332.36

Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 16-17 листопада 2023 р.). Київ : Редакційно-видавничий відділ НУБіП України, 2023. 290 с.

Видання містить матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Формування сталого землекористування: проблеми та перспективи». Тематика конференції відображає комплексність, міждисциплінарність і багатовекторність проблем формування сталого землекористування та інноваційних підходів до їх вирішення. У тезах доповідей учасників представлено технічні, організаційні, економічні, екологічні та соціальні засади забезпечення формування сталого землекористування.

Матеріали збірника будуть корисними для фахівців у сфері землеустрою, геодезії, картографії, містобудування, геоінформаційних технологій та ін.

The publication contains materials of the IV International scientific-practical conference "Formation of sustainable land use: problems and prospects". The theme of the conference reflects the complexity, interdisciplinarity and multi-vector nature of the problems of sustainable land use formation and innovative approaches to their solution. The participants' reports present the technical, organizational, economic, environmental and social principles of ensuring the formation of sustainable land use.

The materials of the collection will be useful for specialists in the field of land management, geodesy, cartography, urban planning, geographic information technologies, etc.

Матеріали подано в авторській редакції

Materials are submitted in the author's edition

Рекомендовано до друку вченою радою
Інституту землекористування Національної академії аграрних наук України
(протокол № 11 від 23 листопада 2023 р.)

ISBN 978-617-8171-09-4

© Інститут землекористування НААН України, 2023
The Institute of Land Management of National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine, 2023

Шарий Г.І.

д.е.н., доц.

Карюк А.М.

к.т.н., доц

*Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна*

СИСТЕМНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСТЕРНОГО ЗЕМЛЕВПОРЯДНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

Глобалізація, а особливо військові агресії, приводять до активізації зовнішніх впливів на країни, на окремі регіони, що вимагає підвищення стійкості, конкурентоспроможності регіонів з метою досягнення сталого соціально-економічного розвитку і забезпечення благополуччя населення.

Відповіддю на виклики, з 2000 року країни світу і особливо Європи, формують кластерні моделі розвитку і досягають успіхів. Україна в умовах агресії, не має шляхів відступу і повинна імплементувати, не тільки нормативи суспільної поведінки передових країн, а і запозичуючи імплементувати найраціональніші інститути і форми суспільних організацій, в тому числі кластерні.

Засновник теорій кластерних організацій М. Портер дав визначення кооперовано-інтегрованим галузево-територіальним формам співпраці різних суспільних інститутів з різних сфер і галузей, кластерних організацій, кластерів. Кластер, по визначенню, можна вкласти в синонімічний ряд: рій, пучок, гама, групування, клубок. Кластери, як наукова дефініція, широко використовується майже в усіх галузях наук і в суспільному житті.

Людство, в суспільному розвитку ХХ століття, створювало різні кластерні моделі виробничих і економічних відносин і в вузькогалузевому сенсі (концерн, синдикат, кооператив) і в суспільному (асоціація, громадська спілка). У нашому розумінні багатогалузевий, із соціальними інститутами і підрозділами колгосп існував, як свого роду унікальний кластер соціалізації, що забезпечував стійкість і розвиток сільських

територій України. На районному рівні роль кластерів виконували РАПО (районні агропромислові об'єднання не державного типу).

В Україні діє досить невелика кількість кластерів (не враховуючи медичні заклади та кластери агрохолдингів). Кластерні підрозділи агрохолдингів, започатковані з 90-х, маючи земельний базис 25-100 тис. га, і чітку вертикаль управління, скоріше є виробничим елементом і нічого спільного з кластерами в цивілізованому розумінні не мають, скоріше навпаки, там де вони діють сільські території стають демографічно депресивними і соціально деградують.

Ряд вчених завищують значимість кластерів і дають оцінку розвитку суспільств, як кластерну революцію, що змінила і підвищила суспільну спроможність за рахунок колективних організацій, приписуючи кластерам роль драйверів розвитку. Але драйвер, це всього-на-всього водій, керівник, посередник між оперативною системою і апаратними пристроями, щодо обміну даними. Драйвер не дає синергетичного ефекту, а кластер завдяки системі взаємодій багатьох елементів і дає, синергію, як сумарний ефект, що переважає просту суму окремих ефектів.

На селі світ іде, через кластеризацію до колективізації, як інструменту, що має механізм, інноваційного в тому числі не стільки агрогалузевого, а скоріше сільського просторового розвитку. Кластеризація важлива для сільських територій, а для України архіважлива. За останні 20 років в Україні сформовано понад 50 кластерів, а у Європі за даний час - 2950. В Україні декларативність форм формує окрасу планетарного масштабу, але сутнісні інституціональні фактичні результативні зміни не проходять, і не дають плодів. Але сьогодні життя від нас вимагає адекватної реакції на військову агресію та на глобальні геополітичні виклики, де вибір обмежений, але є!

Незворотність минулого і невизначеність майбутнього, вимагає колективної інтегрованої мобілізації та координації зусиль і потенціалів, в цілісній кластерно-системній єдності, яка прошиває кластерні «рій» і по горизонталі, як кооператив і по вертикалі, як інтегральну і ієрархічну систему, що під тиском зовнішніх сил проявить не тільки стійкість, а і забезпечить інтерактивність, саморозвиток і супер високу флуктоактивність – постійно змінюючись використовує енергію тиску, для самовдосконалення і мобілізації.

Війна загострила глобалізаційні впливи: фундаментального характеру на виробничі системи, на еколого-ландшафтний потенціал, на спеціалізації і на систему розселення. І тільки через нові можливості інформаційного суспільства конкурентна і інноваційно-синергетична сила кластерів переборе внутрішні негативні впливи: монополію ринків, низьке фінансування НДДКР, еміграцію, обмеженість доступу до ресурсів, знос основних засобів, інституційні пастки, трансакційно-корупційні витрати і політичні кризи.

Кластерна політика уряду України повинна забезпечити аналогову модель Європейських країн і урядів, що формує чотири складові: директивну (правове забезпечення), інвенцію, підтримуючу і капіталізуючу складові.

Системно кластер несе в собі «7 К»: кооперація, концентрація, конкуренція, комунікація, компетенція, координація і конкурентоспроможність. Система, це ціле, що складене з частин, що перебувають у цілісній єдності і гармонійно взаємодіють, забезпечуючи життєдіяльність і стійкість до зовнішніх екстерналій.

Ядро кластера – координаційна рада, організацій різного типу, як громадське добровільне договірне об'єднання асоціативного типу, чи типу спілки або коли об'єднавчим елементом виступає спільна діяльність, аж до відображення в бухгалтерському обліку.

Системно-діалектичні підходи існування передбачають, що ядро об'єднує і формує механізм взаємодій, координує, адмініструє окремих агентів виробництва, банки, страхові компанії, науку, освітні заклади, споріднені галузі, постачальників, громадські спілки (профспілки) і інші підтримуючі структури, сільгоспшколи, профосвіту, селекційні центри, ветеринарні, племінні, як державні, так і приватні, включаючи іноземні організації.

В Ізраїлі, мінімум засобів, складні кліматичні умови, ворожість арабів і інші труднощі дозволили кібуцам, заснованим на колективній власності, що відмовились від найманої праці, і забезпечили рівність в розподілі благ вистояти. Нині в Ізраїлі працює 267 кібц, три кібуцних течії об'єднують 115 тисяч членів.

В Ізраїлі кібуци вирішили головне завдання – створили клас землеробів, забезпечили продовольчу безпеку країни виробляючи 33% продукції. В воєнних умовах колективна спаяність, визначені стратегічні цілі, забезпечили стійкість кібуц не тільки виробничу, а і до самооборони.

Кібуци виступають форпостами оборони країни і сьогодні більшість членів перебувають у командному складі Армії оборони Ізраїлю. Аналогом кібуци в Україні існував колгосп, тому кластерам, як і колгоспам необхідно використовувати землевпорядні механізми оптимізації просторового базису.

Кібуц – означає збіг (група), але сьогодні це і туризм і переробні галузі і сфера послуг і соціальний захист, і громадський рух, і освіта, і культура, і наука, - тобто аграрний колективний кластер унікальний, стійкий, самодостатній і який має потенціал до інноваційного саморозвитку.

Нам імponує Вінницький «Міжнародний сільськогосподарський кластер» «Дністер», Ягідний кластер «АгроВесна», що функціонує у форматі кооперативу (18 суб'єктів), Український органічний кластер.

Знайомлячись з існуючими виробничими об'єднаннями в яких у назві слово «кластер», розуміємо, що запозичення назви не змінює сутність, і що нашим підприємцям і суспільству, а скоріше державі необхідно краще вивчати досвід Європи і запозичувати дієві механізми сутності, а не назви та форми.

Турбує необхідність кластерної землевпорядної організації сільгоспвиробників, як у прикордонних територіях, так і на Полтавщині, але це наша відповідальність і сумління голів громад, голів РДА, виконавчої влади.

Список використаних джерел

1. Портер М. Конкуренція / М. Портер; [пер. с англ.]. Видавничий дім «Вільямс», 2005. – 608 с.
2. Bezus, A. M., Sychova, N. V. and Shafranov, K. V. (2019). Clusters as an innovative enterprise strategy, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 6, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7110>.

Systemic approaches to rural areas cluster land management development under war conditions

***Abstract.** The work analyzes historically formed organizational-spatial and sectoral structures of cluster type both in the countries all over the world and in Ukraine. Multi-system structure of the cluster, systematic formation and understanding of rural areas cluster development are determined. It has been studied that organizations system approaches and clusters activities form self-sufficient connections for optimization and minimization of transaction costs, transport and communication advantages and integrations with the aim of association synergistic competitiveness. Special importance of clusters not only for production and infrastructure, but also for agriculture, rural and bordering areas was determined.*